

«La viva grammatica latina»

Sur prof. Giachen Giusep Hetz (1806–1871)

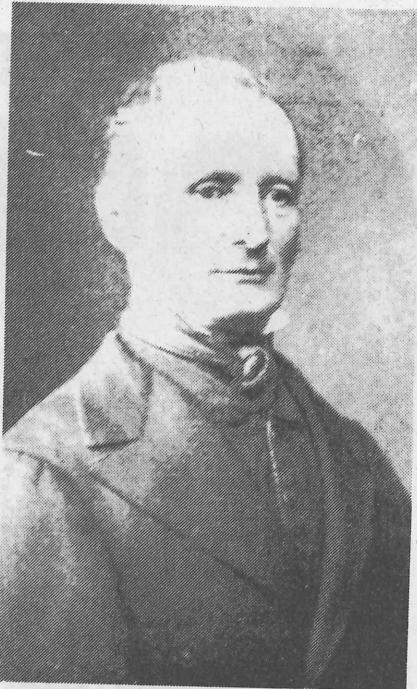
Leugiu a Kaltbrunn SG, avon porta baselgia, da maun dretg, ha il perdert Tuatschin anflau, avon 125 onns, siu ruaus sepulcral. Sur Giachen Giusep Hetz ha sco spiritual e magister educau ed instruiu en la ductrina, en la vertid cristiana ed ella scienzia humanistica ina roscha discipels ord tuttas valladas catolicas da nies cantun.

Giachen Sep Hetz ei naschius ils 20 d'uost 1806 a Ruschein. Leu luvravans geniturs, Antoni Fidel ed Onna Catrina Hetz-Berther ils beins dalla pervenda. A Ruschein pastorava in aug, frar dil bab, sur Giusep Hetz la pleiv da s. Gieri duront ils onns 1804–1810. Pli tard ei quel staus duront 36 onns plevon da Tujetsch. Quel, decan Giusep Hetz, ha fatg per la davosa ga la processiun naven da Sedrun sil Münt Avellin (Gottard) igl onn 1827. Quei pelegrinadi en processiun cuzzava mintgamai dus dis, ils 28 e 29 da zercladur.

Giachen Giusep Hetz ha entschiet cul studi gimnasial onz tard, pér cun 18 onns, mo lu da rudien. Al gimnasi da S. Pieder/Feldkirch eis el inscrets per ils onns 1824/25–1828/29. Ella cronica da scola da quei collegi hai jeu anflau la honorifica notizia sur da nies Tuatschin: «Giachen Hetz da Tujetsch ei sedistinguiu sco talentus scolar ed ha survegniu en tuts ils roms l'emprema nota» (onn scolar 1928/29). Da S. Pieder ei Hetz ius a Solothurn per la filosofia 1829–1831 e per la teologia 1832. Per tuts treis onns ha el cheu survegniu la nota «prorsus insignis», quei ei «zun distinguiu» ed ei la pli aulta dallas sis classificaziuns. Ord la giesta da premis da quei collegi hai jeu, a sias uras, saviu excerptar la remarcia: «Jakob Hetz aus Sedrun, ausgezeichneter Schüler». Agl examen final 1831 eis el staus igl emprem da 23 examinai. 1832 eis el medemamein alla testa da ses consolars.

La teologia ha Hetz concludiu a Cuera ed ei vegnius ordinatus leu ils 28 d'octobre 1834. Silsuenter ha el aunc frequentau in semester alla universitat da Minca per studis filologics e pedagogics.

Hetz seprofundava el studi el marcau dalla Isar, ch'el ha survegniu il clom da vegnir a Mustér sco professer

Hetz Giachen Giusep.

alla scola cantunala catolica. Cheu ha el instruiu latin, grec, tudestg e ductrina. El e siu amitg e collega, sur Gion Martin Durgiai (1811–1869) levan nuota saver da translocar la scola a Cuera, eran els gie dil presentiment, che quei seigi igl emprem segir pass per la fusiuun dallas duas scolas cantunala confessiunalas da 1850. Nuotonmeins cuntinuescha Hetz sia professura a Cuera da 1842–1846, il davos onn schizun sco rectur. Cun quei ha el bandunau la capitala retica per ir a S. Gagl sco professer alla scola cantunala catolica, instruend el latin e tudestg duront ils onns 1846–1857. Ussa lai el aunc suandar la davosa fasa da sia carriera scolastica al collegi da Sviz per sis onns, da 1857–1863.

Ils davos onns ha sur Hetz surviut en tutta mudestriadad sco caplon a Kaltbrunn, nua ch'el ei morts nunspitgadamein ils 10 d'uost 1871 ella vegliadetgna da 65 onns. Alla biblioteca dil collegi da Sviz ha el regalau buca meins che 350 cudas. — Students pendan magari bugen ina tezla vid lur professers. Muort sia savida el lungat latin, numnavan els lur stimau e carezau professer Hetz: «La viva grammatica latina».

sur Felici Maissen